

Studiehandledning

Röster i Bohuslän
antologi av Ann Smith
En bok för alla 1995

För antologin gäller, liksom för alla antologier i En bok för alla, att redaktören gjort ett personligt urval av texter för boken. *Röster i Bohuslän* innehåller bidrag av 58 författare och texterna är ordnade kronologiskt från 1600-talet och fram till våra dagar.

Målsättningen är att *Röster i Bohuslän* ska ge nya infallsvinklar till upplevelser och kunskaper om bohusläningen, om landskapet och dess skildrare. Att ni som deltar i cirkelarna tillsammans ska kunna välja ut särskilt intressanta böcker utifrån texterna i antologin att ha som bredvidläsning var och en, för senare redovisning i studie cirkeln.

Röster i Bohuslän tillsammans med studiehandledningen kan ses som grundmaterial för cirkeln. Därutöver väljer ni fritt de böcker ni vill ha som bredvidläsning. Boktips finns i samband med att de olika avsnitten behandlas men finns också samlade allra sist i studiehandledningen.

Första sammankomsten

Starta cirkeln genom att i samband med presentationen också inventera vilka kunskaper om Bohuslän som finns hos var och en — kunskaper om landskapet, dess författare, vad ni läst och upplevt själva — ja, allt som ni genom egna erfarenheter kan bidra med i ämnet.

Bläddra igenom boken och sluta med att ta en titt på ”boktips” sist i denna studiehandledning. Kanske kan ni redan nu välja ut ett antal titlar för bredvidläsning, som ni kan beställa från biblioteket. Lägg till ett par alternativa titlar om biblioteket inte kan anskaffa alla de böcker ni i första hand önskar. (Det är praktiskt att göra urvalet av bredvidläsning någon av de första sammankomsterna, så hinner alla få sina läsuppsdrag och kunna redovisa dem innan cirkeln avslutas.)

Planera redan nu för att ett par sammankomster används för redovisning. Räkna med att tre/fyra deltagare redovisar sina läsupsdrag per sammankomst och avsätt ordentligt med tid till diskussion. Här ges naturligtvis utrymme för variationer beroende på förhållanden i just er studiecirkel.

Sist i antologin har Ann Smith sammanställt ett intressant register med data och kommentarer kring författarna och deras bidrag i boken.

I studiecirkelarna kan ni använda registret på olika sätt:

- Starta varje nytt avsnitt med att läsa om författaren och hans verk på sidorna 243 — 249.
- Först läsa och fundera över texterna i boken och i diskussionen försöka dra slutsatser av den aktuella texten: Är det en bofast person eller en besökande som skriver? Vilken profession eller vilka specialintressen har författaren? Är det en refererande text? En skönlitterär text? Framgår författarens personliga värderingar av texten?

Slå upp i registret och se i vilka avseenden ni gissat rätt!

Andra och följande sammankomster

Med författare och sidhänvisning kommer i det följande ett antal förslag till diskussionsämnen.

Johan Oedman sid 9

Under medeltiden hörde Bohuslän till Norge. Vid freden i Roskilde 1658 tillföll landskapet Sverige. Redan i första stycket nämns ”skatter och utlagor” och ”betala kronoutsagor”. I svensk historieskrivning räknas den svenska stormaktstiden mellan Gustav II Adolfs tronbestigning 1611 och fram till Karl XII:s död 1718. De krig som då bedrevs kostade den svenska allmogen en hel del både i form av skatter och människoliv.

- Diskutera andra skildringar av allmogens levnadsförhållande under samma tid som ni läst och som berör andra delar av Sverige!

Oedman ger också en noggrann beskrivning över vad man åt i vardag och helg.

- Jämför med Emilie Flygare-Carléns avsnitt på sid 40 ”Om livet efter den stora stillperioden 1747 — 1808”, där man också får veta lite om husgeråd och möbler i de fattiga fiskarhemmen!

- Har ni läst liknande beskrivningar från andra delar av landet från samma tid?

- Skiljer de sig från ovan nämnda? Om så är — på vilket sätt?

För 8000 år sedan var bohusläningarna ett jagande folk. De jagade med spjut och båge och bodde i skinnträcta hyddor. Jylländska bönder förde in lantbruket. I Oedmans skildring berörs också lantbruket i Bohuslän!

- Diskutera den beskrivningen!

På sid 10 skildras de händelser som ligger till grund för Selma Lagerlöfs berättelse *Herr Arnes penningar*. Selma lyssnade till och inspirerades av den skildring ni här kan läsa. I hennes bok finns en beskrivning av hur isen lägger sig och stänger inne människorna och hur den bohuslänska vintern på detta sätt bidrar till att ogärningsmännen kan gripas. Vill ni läsa mer om detta — beställ boken på biblioteket!

Carl von Linné sid 11

Linné har heller inte uppträckt något blomstrande åkerbruk i Bohuslän vid 1700-talets mitt. ... deras åker och äng var havet", skriver han.

- Läs om de sju dagarna i Bohuslän i Linnés *Västgöta-Resa* och beställ också på biblioteket A Nilssons bok *Såsom i ett nytt Sverige* (1967). Det är en fotobok där det finns ett intressant bildmaterial. (Använder ni Västgötareisan som bredvidläsning — markera på kartan vilka delar av landskapet Linné besökte!)

Pehr Kalm, sid 12

Kalms beskrivning är senare daterad än Oedmans på sid 9.

- Vad kan ni upptäcka för skillnader?

På sid 13 skriver Kalm att bohusläningarna kan räkna med barmark en hel månad tidigare än "längre upp i landet" och att säden mognar tidigare. (Menar han kanske "in i landet", med tanke på Bohusläns geografiska läge?)

- Vad beror i så fall de specifika förhållandena på?

Människor blir också mycket gamla noterar Kalm. Detta är på 1700-talet när den genomsnittliga livslängden var mycket lägre än idag.

80-, 90- ja, 100-åringar var kvicka och levande och såg ut som om de inte vore över 60!

- Hur är förhållandet i dag?
- Lever bohusläningen i allmänhet länge än genomsnittet? Är de friskare? (Sök statistik med hjälp av biblioteket.)

I samtal mellan komministern Holmsten och Kalm diskuteras "vattnets förminskande" och komministern, som är en kuriös man, framkastar att det inte är vattnet som sjunker undan utan landet som växer.

- Är detta en ny tankegång på 1700-talet?

(Landhöjningen efter istiden var störst där isen varit som tjockast. Även förändringar i havets nivå kan skapa förhållanden som liknar landhöjning. De uppkommer när särskilt stora mängder vatten binds i landsisarna.)

I samma avsnitt menar de gamla lotsarna, att där de i barndomen gick med båt i 18 fots vatten, där kan de nu gå i knappt 15.

- Hur mycket skulle då skilja omräknat i decimeter?

Man talar också om den sällsamma "trädgård som på Väderöarna ska finnas".

- Har ni hört liknande sägner om andra platser?

Läs och jämför med Ejnar Smiths bidrag på sid 66, som är hämtat ur boken *Fjordens främlingar* från 1918.

Jonas Carl Linnerhielm sid 17

Linnerhielm är inte på bästa humör när han skriver detta brev om sitt besök i Marstrand och på Carlstens fästning. Först irriteras han av en "besynnerlig tullbetjänt" inför överfarten och blir sedan illa berörd av fångarnas usla liv vid fästningen. L har en för sin tid modern tankegång beträffande brott och straff, se överst på sid 19.

Han anser att "straffen ska förhindra brottslingen att begå vidare synd" samt "lämna den vanartige en varnagel". På fästningen menar han att behandlingen av fångarna får straffet att stiga till "den grymmaste hämnd".

- Diskutera utdömandet av straff och tillämpningen av dessa i våra dagar och jämför!

Carlstens fästning, som anlades av Erik Dahlberg 1658 på tidigare befästingar, uppgavs två gånger till danskarna — 1677 och 1719. Den användes som framgång av texten som fångelse under en tid, men lades ner 1882. Nu utgör den museum.

- Har någon i cirkeln besökt fästningen?

I sista stycket beskriver L. hur bären stöter på grund genom att vattnet mot nättarna "faller ut ur skären".

- Vad kallar vi fenomenet idag?

När morgonen gryr är Linnerhielm glad att få ge sig av.

(På svenska västkusten är tidvattnets höjdskillnad 35 — 20 cm. I

Östersjön endast 1 — 8 cm.)

Mary Wollstonecraft sid 20 — 26

Ur "Brev skrivna under en kort vistelse i Sverige, Norge och

Danmark år 1796". Hämtat ur *Tidens klassiker*.

- Var befinner sig författarinnan när avsnittet inleds? (Se kartan)

Där används sillrens som gödsel på åkrarna och det får författarinnan att skyndsamt dra sig tillbaka inomhus.

Hur ska man tolka meningen "Sverige syntes mig vara det land i världen som mest lämpar sig för att frambringa en botanist eller naturhistoriker: vartenda ting tycktes påminna mig om skapelsen, om en lekfull naturs första försök."??

(Sverige hade ju "frambringat" Linné, som redan vid den här tiden

blivit ett välkänt namn i Europa.)

MW skriver på sidan 21 om det "sista slaget mellan danskar och svenskar 1788".

- Vilket slag avser hon?
  - Finns den romantiska historien om generalen och värdshusvärdinnan dokumenterad på annat sätt?
  - Hur kan MW annars ha fått kännedom om saken?
- Låna på biblioteket: Birger Strandell *En bok om Strömstad*. (Boken behandlar bl a de krig MW talar om.)
- På sid 22 talas om att "örnen bygger sitt bo---- och gamen svävade över denna ödslighetens hemvist."
- Fanns det gam i Bohuslän på 1700-talet?

I beskrivningen av Strömstad på sid 23 citeras en dr Johnson.

- Har ni någon uppfattning om vem som avses?
- Vad betyder "hyperbolisk"?

Fortfarande på 1880 talet fanns ingen väg, endast stigar, till Strömstad när rallarna kom norrifrån för att delta i stenbrytningen i Bohuslän.

Arvid August Afzelius sid 27

A skriver högstämt om "det ekgröna Viken".

Under den tid landskapet tillhörde Norge kallades det "Viken".

(Lägg märke till att Afzelius här befinner sig på samma plats som

Mary Wollstonecraft skildrar.)

I sin inkvartering hos mor Sissela får han lyssna till ett instrument, som dottern i huset trakterar. Kan ni av beskrivningen sluta er till vilket instrument som avses? Har ni hört något annat namn på instrumentet?

Slutligen talar A om en svensk kung, som utan blodspillan "skulle

taga hela Norge under sin spira”.

- Vilken kung avser han?

Gustaf Henrik Mellin sid 31

”Sjön går baramad” och ...” nu har Havsten släppt ut alla sina vita sörl” (söt=får)

- Har ni exempel på andra motsvarande uttryck som används för att beskriva ett upprört hav?

(Havsten — Havstensfjorden, se kartan)

Otto Ulrik Marin sid 39

- Känner någon till resten av verserna i dikten?

Den sjöngs med alla verser i folkskolan på 30-talet.

(Dikten uppges ofta vara skriven av Fredrik Marin, en uppgift som räntas i boken *Ett frieri i skärgården* av Björn Räftegård, Bohusläns museum 1994.)

Emilie Flygare-Carlén, sid 40

- Har någon i cirkeln läst något av författarinnan tidigare?

Ann Smith skriver följande om hennes liv:

”Emilie Flygare-Carlén föddes 1807 som fjortonde och sista barn till handelsman Rutger Smith och hans hustru Margareta född Stiegler. I ungdomen följde hon fadern på hans resor ombord på kuttern Kulten. Vid dessa årligen återkommande seglatsler lärde hon känna den bohuslänska skärgården och dess människor, något som hon senare skulle dra nytta av i sina romaner.

Emilies bokliga bildning blev inte stor. Särskilt franskan var en plåga. Men bruksord för segel, väder och vindar kunde hon desto bättre. Brodern Carl Petter var ombud för stockholmsförlaget Thomsons romanbibliotek. Dit sände Emilie sin första roman

Waldemar Klein och fick den antagen. Det blev upprinnelsen till ett långt författarskap som avbröts år 1851, då sonen Edvard dog.

Sex år senare antog hon anbudet att för 200 riksdaler arket skriva en följetong för Afonblader. Arvodet för *Ett köpmanshus i skärgården*, 12800 riksdaler, gick till en fond för fattiga fiskare i faderens namn. (För den romanen tilldelades Emilie Svenska Akademiens stora guldmedalj 1862.)

Under sitt långa liv kom Emilie Flygare-Carlén att överleva fem barn och tre män. Hon blev landets mest lästa och översatta romanförfattare, men miste sina pengar i den Thamska konkursen och levde vid sin död i små förhållanden nästan blind.” Böcker att låna på biblioteken: *Enslingen på Johanniskäret, Rosen på Tistelön, Ett köpmanshus i skärgården*.

Axel Emanuel Hohlberg sid 46

- När man talar om att ”det är dags att be sitt Pater Noster” — vilken bön tänker man på?

Hohlberg beskriver också plägseder vid bröllop i Bohuslän. Det är sannerligen rejåla kalas.

- Diskutera utifrån texten på sid 48 — 49 var sådana här fester kunde komma ifråga!
- Känner ni i cirkeln till liknande seder från andra områden i Sverige?

Laura Marholm sid 52

Texten beskriver ett möte.

Läs samtidigt Ola Hanssons text på sid 59 — 63.

- Vilka beröringspunkter finner ni i de båda avsnitten?
- Kan ni uppträcka skillnader som ni vill hänföra till att de är skrivna av en kvinna resp en man?

(Laura Marholm gifte sig sedermera med Ola Hansson och det är

samma möte som skildras.)

Selma Lagerlöf sid 54

Berättelsen utspelar sig i Myrens trädgård, se kommentarerna under "Ejnar Smith". Hans far ägde stället, som sedan såldes till Uddevalla stad. Myren har inte längre någon trädgård och är i privat ägo.

Ejnar Smith sid 66

Det här avsnittet berördes i studiehandledningen i samband med Pehr Kalms text på sid 12.

Förslag att låna på biblioteket: *Britt-Marie Colstrup, en släktkrönika*. (Boken har verklighetsunderlag och huvudpersonen är den sistfödda dottern till Emilie Flygare-Carléns äldsta bror, Jan.)

Severin Schiöler sid 69

- Vad är "knäckepil" ?
- Har ni hört benämningen tidigare?
- Är det ett trädslag speciellt för Bohuslän ?
- Förekommer ett annat namn i andra landsändar?

(Författaren skrev också sagor i *Bland tomtar och troll* samt ungdomsböcker under pseudonymen Jörgen Block.)

Den vackra omslagsbilden är målad av författarens son, Inge Schiöler, Bohusläns mest kända konstnär idag.

C T Holmström sid 78 — 82

Författaren var tidningsman. Han både skrev och tecknade.

Vill ni läsa mer av denne underfundige humorist ? Försök att låna på biblioteket: *Från länder och stränder* (1919).

CTH skriver om bohusfloran i boken *I Bohuslän* (1943).

Gravstenen på Naverstads kyrkogård sid 83

Tycker man om att ströva kring på gamla kyrkogårdar uppträcker man ofta inskriptioner på gravstenar som sätter fantasin i rörelse och väcker funderingar om de människooöden som här sammanfattats i några korta rader.

- Har någon i cirkeln sådana upplevelser att berätta om?

Evert Taube sid 87

Taube ger en föreläsning om livet och människorna i det gamla Ranrike och Älvsyssel, som var norra resp södra delarna av landskapet Bohuslän under den tid det tillhörde Norge. Han sätts dock på plats av sin fader och sin lärarinna.

- Vad tror ni att Taube vill visa med sin beskrivning?

I avsnittet "Kuling från Skagerack" framgår det mycket tydligt att författaren också är tecknare och målare.

- Ge exempel på detta?

Birger Simonsson (1883 — 1938) sid 96

Konstnären är född i Uddevalla och hans tavlor finns representerade på museet där.

Ernst Manker sid 97

Här berättas en tragisk och dramatisk historia från Bohuslän.

Avslutningsvis får vi veta att fattigområdet "Hamnera" fick ett nytt och högre värde: ... där bodde nu direktörer, intendentier och professorer...

- Diskutera de fördelar och nackdelar för de bofasta, som utvecklingen av landskapet mot ett fashionabelt semesterparadis och turistmål inneburit!

Claes Krantz sid 104

Känner ni igen beskrivningen av söndagen/vilodagen med kvinnors och mäns olika roller, söndagskostymer och middag klockan ett?

- Har ni själv liknande erfarenheter och minnen?
- Har ni exempel från andra delar av landet?

Kristina Lindstrand sid 107.

Här skriver författaren om "Maria", vars person och liv uppenbarligen gjort ett mycket starkt intryck på henne.

- Har ni i cirkeln liknande minnen av någon människa vars liv och personlighet väckt respekt och beundran?

Carl-Martin Bergstrand sid 112

Här får ni ett smakprov på bohuslänska sägner.

Sägner om övernaturliga fenomen och mytiska väsen har varit huvudingrediens i muntligt berättande långt tillbaka i tiden.

- Känner ni igen någon av berättelserna?
- Har ni exempel på sägner från andra områden där grundtemat är detsamma?

Folklivsforskaren Ebbe Schön har också kommit med böcker i ämnet, bl a *Folketro i Bohuslän* (Warne förlag 1992).

Ivar Lo Johansson sid 116

Ivar Lo skriver om ålen i brunnen och kvinnorna.

Ålen levde således i brunnen i totalt mörker i över 60 år och blev slutligen alldeles vit.

- Tror ni på Oskars berättelse om ålen?
- Har ni hört talas om liknande märkvärdigheter?
- Är det så att ålen har tillskrivits speciella egenskaper i kustlandskapens berättartradition?

I sin bästa mannaålder lyckas Ivar Lo inte se dragen av Oskars gamla mor skymta i fönsterglasat. När han kommer tillbaka efter tjuugo år och upplever tillkortakommanden i umgänget med kvinnorna — då ser han plössligen bilden av den gamla avlidna i rutan. "Det var väl händelsevis rätt belysning", skriver han.

- Diskutera hans upplevelser!

Sven Barthel sid 122

Hans beskrivningar daterar sig till omkring 1930.

- Hur ser det ut idag?
- Finns det fortfarande konservindustri i Bohuslän?

Wilby Walfridsson sid 128

Bygden var delad i det bohuslänska inlandet. Dalen var "rikbygd" och åsen "fattigbygd" och på slutningen mitt emellan bodde hantverkarna.

- Jämför med era egna minnen av hur motmor/morfar och farmor/farfar levde och arbetade!

Arthur Wieland sid 133

Vad är det författaren vill förmedla till läsaren i novellen "Julotta"?

Alvar Zacke sid 137

Båten är en nödvändighet för skärgårdsbefolkningen och har därför en särskild status. Läs om "Kosterbåten" och läs vidare i Carl Smiths *Om båtar och båtsugning* (1972). Ordförklaringar finns i Carl Smiths *Båtsuglarordbok* (1974).

Bårdokumentationsgruppen i Skärhamn har också kommit med en hel del skrifter i ämnet.

Gunnar Ekelöf sid 139

Ekelöfs vistelse i Bohuslän under andra världskriget satte spår i både hans dikter och hans prosa, vilket framgår av avsnitten i boken.

- Vad har ni själva för minnen från andra världskriget?
- På vilket sätt förändrades vardagen även för människor i vårt land, trots att vi stod utanför kriget?

Åke Hall sid 147

Författaren skriver om växter och fauna på och i havet kring Koster.

- Har någon i cirkeln besökt Kosteröarna och upptäckt deras ymniga växtlighet, ”som är utan motsvarighet i Bohuslän”?

Ebba Lindqvist sid 150

Ebba Lindqvist avled i september 1995.

- Jämför hennes dikter med Lars Johanssons dikt på sid 212 — 214!

Arthur Granhage sid 154

Det finns en hel del skrivet om stenhuggeri i Bohuslän. I *Stenhuggerminnen* utgiven av Nordiska museet, framgår det att snart sagt varje stenhuggare kom till Bohuslän under någon period, antingen de börjat sin bana i Småland eller Blekinge. Stenhuggaren var en vandrande yrkesman.

- Ge exempel på andra yrken, som krävde att man förflyttade sig över landet på samma sätt för att få arbete.

Olle Mattson sid 165

När ni läst avsnittet ur Matilda de Kogewacks dagbok den 8 januari 1856 — läs då på nytt Holmbergs "Plägseder vid bröllop", som dateras till ungefär samma tid.

- Här har ni i cirkeln två mycket olika skildringar från samma tid att diskutera!

Läs också någon av författarens ungdomsböcker från Bohuslän, t ex *Briggen Tre Liljor*.

Arne Lundgren sid 177

I "Då båtarna siktras" på sid 181 berättas om hur kvinnorna gick upp på berget och sjöng när båtarna siktrades. Sången finns på sid 183: "Här e han, rätt in ve lan" ....

(Sången finns inspelad med Lena Willemark på CDn "Nordan" EMC.)

- Jämför med Lars Johanssons dikt "Se mig här"!

Vill ni veta mer om scharttauanismen, läs *Fromma människor* av Martin Koch.

Sune Örnberg sid 184

Här berättas om Elof, som inte kunde segla. Inte kunde han simma heller, enligt system. Visst är det tragiskt när människor måste "låtsas" för att få vara med i gemenskapen?

- Har ni i cirkeln andra exempel på detta — ur litteraturen eller ur "verkliga livet"?

Sid 189 - 193

För att få bredare insikter i lyrik med bohuslänska motiv — låna Kerstin Ericssons *Brödgången* (1980) och Ann Smiths *Dofien från Lubin* (1985) på biblioteket.

Göran Palm sid 194

I avsnittet ur *Sverige — en vintersaga* återvänder författaren till sin barndoms sommarö där "grönskan var särskilt grön och havet särskilt blått".

- Känner ni igen detta i cirkeln?
- Minns vi barndomens somrar som varmare och starkare i färgerna?

Bernt Stenberg sid 199

I dikten "Frånlandsvind" knyts dikten till akvarellen på motstående sida. "Östanvindsödsligt".

- Tycker ni att stämningen i bild och dikt sammanfaller?

Barbro Backberger sid 202

Skildringen av 40-talets kalla vintrar, kriget, firandet av freden, risiga permanenten och sökandet efter u-båten Ulven är säkert minnen som är gemensamma för många som deltar i studiecirkelarna.

- Berätta egna minnen från den tiden för varandra!

Pentti Saarikoski sid 216

I dikten på sid 219 återger han en del av Pehr Kalms upplevelser av resan i Bohuslän.

- Jämför med Pehr Kalms text på sid 12!

Göran Tunström sid 220

På sid 221 kommer författaren vandrande med en tavla och Walter, som står utanför sin sjöbod, kommenterar tavlan.

- Låt det här avsnittet ge avstamp till en diskussion om bildkonst i cirkeln!
- Förstår ni hur Walter menar?
- Har vi svårt för att upptäcka nyanserna i landskapet som vi lever nära?
- Kan ni ge egna exempel?
- Berätta för varandra om den bild som gjort det starkaste intrycket!

Kenneth Gustafson sid 230

- Är huvudpersonen i berättelsen för passiv?
- Vad skulle han mer kunna göra för att "bli räddad"?
- Vill han överhuvud taget bli räddad?

Diskutera några alternativa slut på berättelsen!

Låna *Berättelser i Bohuslän* på biblioteket och lär känna en av Bohusläns yngre författare.

Gunnar D Hansson sid 235

I slutet av avsnittet ur "Idegransöarna" återger författaren en historia hans far brukade berätta och som aldrig någon tycktes uppskatta eller förstå poängen i.

- Fundera över historien och den eventuella poängen!

Stefan Edman sid 240

Författaren skildrar här "Fjället" i Bohusläns inland. Hur människor hannade här, vilka som bodde och arbetade här och sådde sina magra åkrar. (Jämför med Mary Wollstonecrafts skildring på sid 20 — 26. Hon talar också om fjället och de magra tegarna.)

Torpen hamnar slutligen i händerna på sommarboende som inte vill eller orkar förvalta det som generationer strävat med.

Detta hör också till vårt kulturarv.

- Hur ska man undvika att det arvet förskingras och faller i glömska?

Låna *Berättelser i Bohuslän* på biblioteket och lär känna en av Bohusläns yngre författare.

Gunnar D Hansson sid 235

I slutet av avsnittet ur "Idegransöarna" återger författaren en historia hans far brukade berätta och som aldrig någon tycktes uppskatta eller förstå poängen i.

- Fundera över historien och den eventuella poängen!

Stefan Edman sid 240

Författaren skildrar här "Fjället" i Bohusläns inland. Hur människor hamnade här, vilka som bodde och arbetade här och sådde sina magra åkrar. (Jämför med Mary Wollstonecrafts skildring på sid 20 — 26. Hon talar också om fjället och de magra tegarna.)

Torpen hamnar slutligen i händerna på sommarboende som inte vill eller orkar förvalta det som generationer strävat med. Detta hör också till vårt kulturarv.

- Hur ska man undvika att det arvet förskingras och faller i glömska?

Deckare i bohusmiljö

Göran Tunström: *Hallonfallet*

Jean Bolinder: *Dödisgroppen*

Gösta Unefält: *Polisen som vägrade ta semester* (med flera titlar)